

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevního a civilního práva

Teologie křesťanského manželství, jeho vlastnosti a cíle

Student: Jaroslav Fogl
Obor: teolog
Forma studia: prezenční
Vyučující: doc. Jiří Kašný, ThD.
Ročník: čtvrtý
Akademický rok: 2005/2006
Datum: 17. 5. 2006

Úvod

Co je svět světem, člověk se stále zabývá tak důležitou oblastí života, jakým je manželství. Není třeba se nad tímto podívat, protože všechny kultury, které vznikaly a zanikaly si velmi silně uvědomovaly, jak dobré a ušlechtilé manželství dvou lidí nejenže formuje muže a ženy, ale též celou společnost. Nepochybně za tímto úsilím stojí snaha o kultivaci pohlavnosti, jejíž síla může člověka obohatit nebo v opačném případě zotročit. V jistou dobu na scénu přichází křesťanství, které často svojí radikálností lásky pobuřovalo a vzbuzovalo otázky. Proto se první část této práce bude zabývat nejen vývojem teologického myšlení, ale teologie manželství vůbec. Tato část poměrně dobře konsistentní, bude čerpat pouze z jedné knihy, a tudíž se bude držet osnovy, kterou kniha nabízí. Tam vystanou jasná stanoviska církve i názorů Waltera Kaspera, proto není třeba nic dodávat a komentovat takto strukturovaný souhrn.

Druhá část je již úvahou autora nad cíli a vlastnostmi manželství tak jak jsou vyřčeny v Kodexu kanonického práva, konkrétně v kánonech 1055 §1 a 1056. Abychom správně pochopili výpověď těchto kánonu církevního práva, je třeba se vrátit ke kořenům, ze kterých tyto tvrzení vycházejí, neboť již Ježíš odmítal slepé plnění litery zákona, ale vyžadoval dodržování ducha zákona. (srov. Mt 5,17) Proto snahou bude na základě zprávy o stvoření a některých novozákonních výpovědí objasnit důvod znění takto církví formulovaných zákonů.

1. Teologie křesťanského manželství¹

1.1. *Tradiční, současné a nové definice manželství*

Již od počátku lidské existence je patrná potřeba muže a ženy vytvářet nerozlučitelné společenství. Avšak tento svazek v dějinách způsoboval v různých kulturách nemalé problémy. *"Různé kultury a civilizace v dějinách řešily otázku obsahu a smyslu společného života v manželství po svém."*² Přesto v pozadí těchto snah vždy stála touha po existenciálním zajištění svého rodu potomky a zvládnutí takové lidské síly, jakou je sexualita. *"Existence tolika pojetí a praxí manželství ukazuje, že v průběhu dějin lidských kultur je zřejmé, že lidské sexualitě je vlastní jistá neurčitost, otevřenost a plastičnost a musela být v různých kulturách přetvářena a usměřována."*³

1.1.1. Tradiční definice manželství

Již první křesťané se začaly zabývat otázkou smyslu manželství. Nelze nebrat v potaz, že prvokřesťanská komunita byla konfrontována s pohanským pojetím manželství a manželské lásky a tedy musela i ona řešit závažné problémy spojené s křesťanským prožíváním manželského soužití. Dokladem tohoto tvrzení jsou pavlovské spisy (srov. 1Kor 7,3n apod.), které jsou základem pohledu křesťana na vzájemné soužití muže a ženy. Přes veškeré dobové vnímání, které bylo často ovlivňováno dualistickými a manichejskými tendencemi, toto pojetí převzali církevní otcové, jejichž náhled na věci se stal základem mnohasetletého církevního obrazu manželství. V této oblasti má nemalou zásluhu scholastický teolog Tomáš Akvinský, jehož snahou bylo shrnout klasický křesťanský pohled na manželství, zakomponovat jej do celkového křesťanského pojetí a takto z nich vyvodit aspekty pro křesťanský étos.⁴ *"Byl tam ovšem návrat k Augustýnově nauce o třech dobrech a hodnotách (bona) manželství: potomstvu, vzájemné lásce a věrnosti, svátostné povaze. Zatímco Augustýn se zabýval spíše důvody pro vznik manželství, Tomáš vyzvedá jejich význam pro lidskou důstojnost manželství. Věřil, že čistě smyslová láska má tendenci oddělovat se od celkového směřování lidského života, stávat se hodnotou o sobě, a tak ohrožovat důstojnost lidské bytosti."*⁵

1.1.2. Posun v dnešním pojetí manželství

Přechodem z agrární společnosti k moderní industrializované a urbanizované společnosti, kdy nastal předěl mezi soukromou a veřejnou sférou, přestaly fungovat základní existenciální funkce rodiny.⁶ Každý z manželů již může být plně nezávislým na druhém, nemusí se cítit být povinen

¹ V celé této kapitole bude následovat souhrn z knihy: KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-85959-28-3

² *Tamtéž*, s. 9.

³ *Tamtéž*.

⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 9-11.

⁵ *Tamtéž*, s. 11.

⁶ Funkcemi jsou: ekonomická pomoc, péče a solidarita, redukce a koncentrace zájmů pouze na osobní sympatie a lásku – srov. *Tamtéž*, s. 12

plozením potomků a nelze v dějinách novověku přehlédnout problém přelidnění spojeného s vývojem nových norem pro plánované rodičovství a kontrolu porodnosti, kde nemalou roli hrál objev z roku 1875, kdy se zjistilo, že nový život vzniká splynutím spermií a vajíčka a že tedy žena hraje v procesu oplodnění aktivní, a ne pouze pasivní receptivní roli.⁷ *"Příležitostí nabízenou touto změnou pojetí manželství a rodinného života je osobnější manželství. Vedle této pozitivní příležitosti k hlubší personifikaci však existuje také nebezpečí toho, že by se osobní vztah v manželství, který se do značné míry osvobodil od společenské a biologické determinace, mohl omezit pouze na soukromou sféru, a tak ztratil morální závazky vůči společnosti jako celku."*⁸ Kasper však zastává stanovisko určitého zdravého středu, když říká: *„V církvi však nejde o personalizaci manželství do té míry, aby bylo zbaveno všech svých základních institucionálních prvků a struktur, ale o udržení vnitřní jednoty tří tradičních hodnot manželství. Manželství je třeba stále vidět z hlediska přirozenosti, z hlediska sociálního, osobního svátostného, ale plození potomků nelze považovat za jeho jediný základ. Výchozím bodem by dnes měla být vzájemná láska a věrnost. Základní role by měly být určovány ne přirozeností, ale vztahy.“*⁹

1.1.3. Nové pojetí manželství

Vztah a láska je tedy základním nosným prvkem, který dnešní společnost od manželství a rodinného života očekává. Není tím ovšem myšlena láska povrchní a sentimentální, ale láska, která druhého přijímá cele a bez výhrad a dává mu to, co mu patří. Zahrnuje tedy v sobě nejen aspekt důstojnosti člověka (přijetí druhého, takového jaký je), ale též aspekt spravedlivého obdarování a přijetí daru druhé osoby (tělesné i duchovní). Není to již vztah JÁ a TY, ale vztah MÝ. Láska tedy *"spojuje nejintimněji dvě osoby, a zároveň je tím osvobozuje k nezávislé osobní existenci."*¹⁰ Ovšem každá láska ve své nejhlubší podstatě nechce zůstat sama, ale chce se podělit o své štěstí, o svoji lásku. Proto *"plodnost manželství plyne ze samotné podstaty osobní lásky."*¹¹ Pouze egoismus vylučuje plodnost a sdílení hloubky své lásky. Neboť vztah manželů je skrze dítě utužován. Tento nový človíček vychází z jejich lásky a může být šťastný a cítit se bezpečný pouze ve vzájemné lásce obou partnerů. *"I když se rozlišuje mezi potomky a vzájemnou láskou jako prvním a druhým cílem manželského soužití, ve skutečnosti tyto dva aspekty tvoří jednotný celek. I tehdy, když přímým účelem tělesného spojení partnerů není zplodit potomka, ale prohloubit a obohatit svůj prožitek vzájemné lásky, plyne z toho nepřímý užitek pro potomky, kteří už v rodině jsou (bonum prolis)."*¹² Pouze sobecké uzavírání se do sebe je v rozporu se smyslem lásky a proto je nemorální.

⁷ Srov. KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 12-13.

⁸ *Tamtéž*. s. 13.

⁹ *Tamtéž*. s. 15-16.

¹⁰ *Tamtéž*. s. 17.

¹¹ *Tamtéž*. s. 19.

¹² *Tamtéž*. s. 19 - 20.

Nelze však manželství a rodinu uzavřít do privátní zóny, neboť každá záležitost lidského jednání má též rozmanité sociální dopady. Vždyť často nejde pouze o plození potomků, ale též o jejich výchovu a jejich budoucí přínos pro rozvoj společnosti apod. Proto jsou na partnery a jejich vzájemnou lásku kladeny též morální požadavky, které je možné shrnout do čtyř kritérií: (1) Každý partner musí respektovat důstojnost svého partnera a má odpovědnost za pokračování a prohlubování vzájemné lásky; (2) vzájemnou láskou jsou zodpovědni za děti; (3) musí cítit odpovědnost za budoucnost společnosti a lidstva jako celku; (4) respektovat vnitřní význam lidské přirozenosti a Božího povolání člověka, aby naplnil své kulturní a společenské poslání.

Bylo by však pro každého člověka velmi zraňující, kdyby vše výše řečené bylo omezeno pouze na instinktivní nebo náladové chování. Takové chování druhého člověka nejen hluboce deprivuje, ale též jej učiní nesvobodným.¹³ Neboť *"opravdová svoboda se realizuje skrze věrnost"*¹⁴ a nově osvobozuje partnery od náladovosti a chvilkové vrtkavosti. *"Slib věrnosti, daný svobodně, je navždy zapsán v životě obou lidí. Je to rozhodnutí, učiněné za svobodné vůle, skrze něž muž a žena dosahují svého konečného stavu skrze svazek jednoty. Když se člověk takto definitivně odevzdá důvodu a cíli své existence, pak podle křesťanské víry do hry nevyhnutelně vstupuje Bůh."*¹⁵ A tehdy, kdy vstupuje znovu a znovu do manželského vztahu Bůh, stává se takovýto vztah svátostí, neboť očišťuje vše, co je poskvněné.¹⁶

1.2. Svátostná hodnota manželství

Starý zákon nahlíží svazek muže a ženy velmi pozitivně a to i v jejich sexuálních projevech. Již v knize Píseň písní je láska opěvována jako zkušenost lidského štěstí a lidského naplnění, které však není naivně okouzleno sexem, jako jednoho z projevů lásky a odevzdanosti. Již kniha Genesis vyjadřuje základní směr antropologie člověka. *„Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k Božímu obrazu jej stvořil, stvořil jej jako muže a ženu.“* (Gn 1,27) Tak vyjádřil nepopíratelnou skutečnost, že pouze jeden ve vztahu k druhému může dojít k naplnění smyslu svého života. Ovšem člověk je stvořen k Božímu obrazu, tudíž láska Boha k člověku, která má potřebu se dělit, pomáhá vytvářet lásku a vztah člověka, který je v biblickém pojetí neoddělitelně mužem i ženou. Proto Bůh, který se sklání k člověku, je tvůrcem lásky dvou lidí, stává se jejich spásou a skrze přijetí jejich společenství se tak stává svátostí.¹⁷

Novozákonní pojetí přejímá starozákonní Boží příklon k člověku jako předobraz manželství. Boží příklon však došel svého naplnění skrze příchod Božího Syna a skrze jeho spásné činy. V této souvislosti se můžeme dopátrat velmi důležitých obrazů svátostnosti manželství: (1) svazek muže a

¹³Srov. KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 16 -24.

¹⁴*Tamtéž.* s. 22.

¹⁵*Tamtéž.* s. 23.

¹⁶Srov. *Tamtéž.* s. 16 - 24.

¹⁷Srov. *Tamtéž.* s. 25 - 26.

ženy je předobrazem svazku Krista a církve (srov. Ef 5,21-33), (2) vzájemné odevzdání se manželů je motivován příkladem Krista, který se takto odevzdal své církvi (srov. Ef 5,25n), (3) manželství a rodina je v jistém smyslu církvi, kde každý má své určené poslání.

Boží láska a věrnost byla člověku ukázána skrze výkupnou smrt a vzkříšení Ježíše Krista, který takto přijal svoji církev a svěřil ji svůj úkol. Tento vztah se zpřítomňuje láskou muže a ženy, jejíž síla má svoji spásnou hodnotu pro každého z manželů. V tomto smyslu je možné nalézt náznaky svátostného pojetí manželství.¹⁸

1.3. Svátostná podstata manželství¹⁹

Jak jsme již uvedli, manželský svazek má již ze své vlastní podstaty náboženskou dimenzi, která s příchodem Božího Syna na svět dostala nový obsah. Tento svazek je realitou spásy, která *"spočívá v tom, že Bůh člověka definitivně přijímá, říká mu své Ano."*²⁰ Věrnost a láska křesťanských manželů, kteří vyjádřili své bezpodmínečné ano, není tedy už pouhým znamením Boží lásky a Božího příklonu k člověku, ale skutečným zpřítomněním a zjevením Boží lásky Ježíše Krista, který neváhal obětovat i svůj vlastní život.

Ranný středověk však posunul toto pojetí do negativní polohy prohlášením, že manželství je lékem proti žádostivosti. I když je toto tvrzení z dnešního pohledu nepřijatelné, přesto je nutné poznamenat, že pojem konkupiscence, jehož význam se překládá slovem žádostivost, neznamená smyslovost nebo pohlavní žádostivost, ale míní se jím vnitřní rozháranost a desintegrace člověka, která, poznáním hloubky lásky a bezpodmínečného manželského svazku skrze svátost, má svoji ozdravnou sílu a člověka plně osvobozuje tak, že samotné odevzdání se a přijetí druhého se stává posvěcením manželů. Toto posvěcení v sobě opět zahrnuje dva prvky: *"přijetí do Božích služeb a jeho stvořitelského a spasitelského díla (consecratio) a bytostné vnitřní uschopnění k této službě skrze milost posvěcující (sanctificatio)"*²¹

Tímto je každý křesťan začleněn do církve a skrze svá charismata církvi slouží. Vnitřní souvislost mezi manželstvím a církvi se uplatňuje při uzavírání sňatku, která není pouze soukromou záležitostí partnerů, ale veřejně-církevní záležitostí, proto vyžaduje určitou formu. Toto stanovisko je zaujato v dekretu Tametsi tridentského koncilu, který chápal jako smysluplné vstoupit do manželství za přítomnosti a liturgicky shromážděné církevní obce, reprezentované knězem a dvěma svědky. Ti nejsou udělovateli svátosti, ale svědky navzájem si udělené svátosti samotnými partnery, k jejichž kroku jim skrze zvěstování Božího slova a modlitby radostně žehná.

Církev ovšem plní ještě další funkci v uzavírání manželství a to eschatologickou funkci. Je svátostným znamením a nástrojem konečného spojení a smíření lidstva, které se naplňuje též v

¹⁸ Srov. KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 26 – 30.

¹⁹ Souhrn dle: KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 32 – 39.

²⁰ *Tamtéž*. s. 32.

²¹ *Tamtéž*. s. 34.

manželství. To napomáhá k neabsolutizaci manželství, protože v pozadí stojí vždy vědomí toho, že poslední instancí a hodnotou je Bůh. A *"tam, kde je Bůh plně Bohem, může být člověk plně člověkem."*²² Pouze skrze toto pojetí se stává každý z partnerů plně svobodným.

1.4. Jednota a nerozlučitelnost manželství

1.4.1. Ježíšova slova o bezpodmínečné věrnosti²³

Jednota a nerozlučitelnost manželství nespočívá v její svátostnosti, ale v jejím právním aktu. Již samotný akt, v kterém se jeden druhému odevzdává a jeho přijímá, si vyžaduje, aby vztah těchto partnerů byl trvalý. Neboť ten, který se druhému daruje, nepatří sám sobě, ale druhému. A toto je základní výpověď Písma, kde jednota a nezrušitelnost manželství má své základy již v řádu stvoření. Manželská věrnost je odrazem Boží věrnosti. Toto pojetí se objevuje i na sporném místě Dt 24,1-4 o vystavení rozlukového listu. V tomto textu nejde o povolení rozvodu manželství (ten se předpokládá), ale o zákaz nové svatby rozvedeného. Proto nejde o rozvodové řízení jakožto právní úkon, ale o lidské srdce. *"Neboť právě Bůh skrze Ježíše zavazuje muže a ženu a tvoří tím svazek, kterým člověk nemůže disponovat. Vzhledem k tomu, že manželský svazek je svátostným zpřítomněním božského svazku Ježíše Krista, není porušení manželské věrnosti pro křesťany primárně sexuální prohrěškem, nýbrž prohrěškem proti bytí v Kristu."*²⁴

1.4.2. Církevní praxe v Písmu a tradici

V Novém zákoně nalezneme veliké množství, někdy i protichůdných odkazů, které zamezují rozvod. Již evangelia se rozcházejí v této tak závažné otázce. V tradiční linii zastávané nerozlučitelnosti, jakoby vybočuje matoušovo evangelium. To nepopírá trvalost vztahu, ale vkládá do této jasné pozice církve, založené na Ježíšově odkazu, dodatek „kromě případu smilstva“ (5,32; 19,9). Avšak i toto místo lze považovat ne jako ústupek, ale zostření tóry. Přesto se první křesťané vždy odkazovali k autoritě Pánových slov, i když někdy byli nuceni přistoupit k určitému druhu rozvodové praxe. (srov. 1Kor 7,10.12 – manželství mezi pohany a křesťany)

Tuto závaznost Ježíšových slov brali v potaz i církevní otcové, i když někteří z nich, zvláště na východě, si uvědomovali, že mnohdy je lépe umožnit druhý sňatek a tak zabránit ještě většímu zlu. V každém případě byla vždy snaha o schovívavost a pomoc v tak náročné situaci.

Přestože se již od počátku lišila praxe východního a západního křesťanství, byl zastáván názor, že církev může pouze uskutečňovat Boží vůli zjevenou Ježíšem Kristem. Její pravomoc končí právě tam, kde by došlo k omezení platnosti Božího slova. Právě proto se v západní církvi i přes veškerá

²² KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 38.

²³ Souhrn dle: KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 40 – 43.

²⁴ *Tamtéž*. s. 42.

zpochybnění způsobená osvícenstvím a modernou, zastává absolutní nerozlučitelnost platně svátostně uzavřeného manželství, které je konzumováno.²⁵

1.5. *Současné pastorační problémy*

Nelze však nevidět, jak dnešní společnost přistupuje k otázce nerozlučitelnosti manželství. Často je její posuzování důvodů k rozvodu vedeno dosti tolerantním porozuměním. Často je u rozvedených považován první sňatek za neblahý osud, který se bohužel trvale zapsal jako rána do jejich života. Přesto je třeba v posuzování takových případů vzít v potaz tři hlediska, která pomáhají správně posoudit jednotlivé případy. Prvním hlediskem je bezpodmínečná věrnost Ježíšovu slovu, které nemůže být nějakým způsobem zpochybňováno nebo omezováno. Druhé hledisko se spatřuje v antropologickém ohledu, kde je spatřována potřeba péče o existující a zdravá, ale i ohrožená a narušená manželství. Je třeba nahlížet tíživou situaci manželů ve světle všech okolností, které vedly ke krizi, stejně jako blaho celku. Hrubým proviněním by bylo v takové situaci člověka odsoudit a nepomoci. Ve třetím hledisku je třeba zaujmout stanovisko k problému, který vznikl uzavřením druhého civilního sňatku za života prvního partnera. *"Ať už je subjektivní vina jakákoli, představuje takové druhé manželství porušení Božího zákona. První manželství je natrvalo zakotveno v historii člověka."*²⁶ Pro toto nelze rozbité manželství navždy prohlásit za neuskutečněné, vždyť tím by se zpochybnila hodnověrnost církve. Přesto Bůh dává každému hříšníkovu možnost k obrácení a připisuje mu možnost spásy. Tuto možnost východní teologie nevyloučila, tedy tu, že by bylo možné připustit ke svátostem v případě, že osoba lituje spáchané viny a snaží se ji za všech sil napravit; že je vidět snaha o smír s prvním partnerem a že druhé manželství, které bylo uzavřeno se stává nově závazným, jehož zrušení by vneslo do společnosti další bezpráví. Avšak nelze tyto úvahy prohlásit směrodatnými, neboť takovými jsou pouze vyhlášení magisteria církve.²⁷

1.6. *Křesťanské manželství v moderní společnosti*

1.6.1. **Vztah církevního a civilního sňatku**

Křesťanské manželství však bylo v různých dobách různě závislé na společnosti a státu. Dokud existovala určitá propojenost mezi církví a státem, nedocházelo k rozdílnému náhledu na manželství. Teprve sekularizace sebou přinesla zcela novou situaci, která zpochybnila svátostnost této instituce a považovala manželství pouze za konsensus mezi mužem a ženou. To však vedlo k jistým nešvarům a nespravedlnostem, které musely být odstraněny tridentským dekretem Tametsi. Manželská smlouva v období této sekularizace byla považována pouze za záležitost civilního práva, které náleželo státu a církvi příslušela svátostnost, která byla chápána jako posvěcení. Tímto se

²⁵ Souhrn dle: KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 44 – 53.

²⁶ *Tamtéž*. s. 56.

²⁷ Souhrn dle: KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 53 – 60.

udělení svátosti manželství považovalo za nadstavbu manželské smlouvě. Z tohoto důvodu církevní právo vyjadřuje, že mezi pokřtěnými nemůže existovat platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí.²⁸ Lze tedy říci, že: *"občanský a církevní sňatek tvoří celek, který se pro křesťana vnitřně uzavírá až církevně předepsanou formou, a tudíž skrze ni může být uznán za kanonicky platný a svátostný."*²⁹

1.6.2. Manželství jako svátost víry

V závislosti na sekularizované společnosti je třeba, aby si křesťanská komunita kladla otázku, jak učinit pohled na manželství pro dnešní společnost srozumitelným z hlediska víry. Zde se vynořuje několik problému, se kterými si často církevní společenství neví rady.

Prvním problémem jsou pokřtění nepraktikující katolíci, kteří nevidí v církevním sňatku žádnou hodnotu a spokojí se pouze s civilním sňatkem. Podle církevní tradice je možné takový sňatek kanonicky zplatnit, avšak problém vzniká v momentě, kdy se takový křesťan chce rozvést. Tehdy jakoby neplatily žádné normy pro uzavření druhého, třeba i církevního sňatku. Tento postup vzbuzuje nemalé pohoršení jak u křesťanů, tak u nekřesťanů.

Dalším problémem je skutečnost, že Ježíš nabízí Boží milost člověku v každé životní situaci. Může tedy rozvedený, který uzavřel druhý sňatek, mít podíl na plném společenství církve v případě toho, že projevuje lítost nad vinou, která vedla k rozbití prvního manželství? A co udělat s tzv. matrikovým křesťanem, který chce uzavřít křesťanský sňatek pouze ze společenských ohledů? Je v takovém případě možné poradit odložení církevního sňatku a doporučovat pouze civilní?

Na tyto otázky je snad možné odpovědět skrze určení vztahu víry a svátosti. Katolická nauka nezná žádnou svátost, která by působila automaticky bez víry. Pro platné přijetí svátosti je vždy nutná alespoň minimální víra nebo rozhodnutí učinit vše tak, jak to činí církev. Z hlediska toho, je vždy nutné, aby se církev snažila o prohloubení křesťanského chápání svátostnosti manželství a v případě nepřijetí minimálních podmínek pro udělení svátosti snoubenci, doporučit odložení církevního sňatku. Nic se však nemění na požadavku prohloubení ve víře, která se vždy stává v manželské a předmanželské pastoraci nevyhnutelným předpokladem a cílem.³⁰

²⁸ Souhrn dle: KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 61 – 65.

²⁹ KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. s. 64.

³⁰ *Srov. Tamtéž*. s. 65 – 70.

2. Podstatné cíle manželství

Celá teologie manželství, která je uvedena v předchozí kapitole, vyústila do konstatování cílů a vlastností svátostného manželství. Kánon 1055 je pouhou sumou dějin teologické disputace, která se věnovala otázce manželství a její svátostnosti. Teologie je nastíněna v předchozí kapitole, proto se nyní budeme zabývat pouze cíly manželské lásky, jak je uvedena v Kodexu kanonického práva. Vše, co bude následovat, nemá být více než úvahou, proto se již nebudeme pouštět do rozsáhlé katolické teologie manželství, která byla vytvářena několik staletí, ale spokojíme se s výpovědí Písma svatého, které je základem všech teologických úvah. Zde pro úplnost uvádíme z latiny přeložené plné znění kán. 1055: § 1, která zní: „*Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na dobro manželů a na plození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.*“

2.1.1. Celoživotní společenství muže a ženy „k dobru manželů“

Při konstatování prvního cíle manželství: „k dobru manželů“, nám vyvstane na mysli otázka, co to vlastně znamená. Co je to dobro?

V běžném slova smyslu tak nějak všichni tušíme, co to znamená „dobro“. Víme, že dobro nám přináší uspokojení, pohodu, klid a štěstí. Avšak Písmo svaté se dívá na tuto skutečnost ze zcela jiného směru. Dobro je považováno za podstatu Boha, která se rozlévá na všechny lidi. Všichni lidé jsou obdarováni dobrotou svého Boha a člověk je schopen dobro poznat pouze ve chvíli, kdy je jeho činění v souladu s Boží vůlí. Tedy i vlastnost chtít konat dobro, je závislé od Boha.³¹ Neboť vše, co Bůh tvoří je dobré. (srov. Gn 1,31) Z této dobroty vzniká člověk, stvořený k Božím obrazu, jako muž a žena. (srov. Gn 1,27) Bůh moc dobře ví, že člověk nemůže žít sám, ale ve společenství někoho, koho může skrze Boží dobrotu milovat, s kým se může doplňovat, spolupracovat a sdělovat mu vše, co se ho týká. (srov. Gn 2,18n) Ovšem dobro a láska je darována Bohem, proto člověk, v případě, že již má jiného pomocníka, nemůže odstranit Boha, jako nepotřebnou věc. Tímto se takový zaplete do komplikací souvisejících s absolutizací svého partnera. Vždyť člověk nevydrží žít bez otcovského milujícího pohledu. Pouze tehdy, kdy se Bůh „dívá“ a člověk chce sledovat jeho zrak, stává se takový plně šťastným a své štěstí rád rozdává dál. Tehdy však, kdy se zrak odvrací a člověk prosazuje svoji vůli, dostaví se strach z Božího pohledu a štěstí člověka i lidí kolem je vniveč. (srov. Gn 2,8n) Chce-li opět nabýt prvotního štěstí, nezbyvá mu, než se opět navrátit ke své původní Lásce a štěstí, která nikdy neváhá znovu jej přijmout a podělit se s ním o své štěstí.

Z této úvahy tedy vyplývá, že Bůh chce, aby byl člověk šťastný. K naplnění tohoto štěstí mu dává nejen tělo a tělesné potřeby, ale i duši, která touží být milována. Přestože Bůh hluboce miluje člověka, nikdy mu nemůže být rovnocenným partnerem. Proto mu dává ženu, která je schopná

³¹ Srov. Mehl R., Dobro. 54n

vyplnit prázdnotu jeho touhy „být milován“. (srov. Gn 1,18n) Teprve tito dva, muž a žena, jsou schopni se milovat a vyplnit tak základní lidskou potřebu, jakou je: nezůstat sám. Jen skrze milující „oko“ Boha a lásku k sobě navzájem, v nejhlubším smyslu slova, jsou schopni jeden druhému otevírat cestu k vyžívání, k schopnosti přinášet obět jednoha za druhého, k darování se jeden druhému a vzájemnému přijímání se apod. Neboť láska, v pravém slova významu, touží po štěstí druhého a to nejen v duchovním nebo duševním smyslu, ale i v tělesném. Neboť zajištění hmotné existence a vztahu všemi možnými prostředky, ve správné míře a správném zaměření, nemůže nést ke štěstí milovaného. Vždyť milujícího těší existence druhého a touží mu darovat a přijímat vše, co dokazuje jeho hluboce prožívanou lásku.

2.1.2. Celoživotní společenství muže a ženy „k plození dětí a jejich výchově“

Ovšem láska má potřebu se dělit. Bůh též nechce zůstat sám, ale ze své hluboké lásky tvoří a dělí se o své štěstí s lidmi. Jeho hluboká vyvěrající Láska se stává plodnou, veškerý Jeho plod, tvořený láskou, se stává pro člověka velmi dobrým. (srov. Gn 1,31) Obdarovává člověka nejen vším potřebným, ale i „dary z lásky“, aby mu ukázal, jak moc mu na něm záleží. (srov. Gn 1,28n) Neváhá člověka obdarovat svým vlastním Synem. (srov. Řím 5,8) Z tohoto důvodu dává možnost člověku, aby též mohl být plodný, aby se mohl podělit s druhým o své štěstí a ze společného štěstí, mohlo vyrůst štěstí někoho třetího. Ovšem prvotní láska a štěstí muže a ženy, je nutným podkladem, které je nutno všemi možnými prostředky ve svobodě rozvíjet, pro štěstí plodu jejich lásky. Kdyby se nechtěli podělit o svoji lásku, bylo by to pouhé sobectví ve dvou, se snahou užít si, jehož plodem by bylo nutné vyprázdnění jejich vztahu a vnitřní zranění způsobené pouhou konzumací daru svého druha. Pouze nesobecké darování se a přijímání druhého v lásce vytváří a prohlubuje vztah, který dochází svého naplnění právě v novém obdarování. Vždyť radost a štěstí obdarované osoby z daru darců, naplňuje novým štěstím a radostí. Proto se rodiče radují ze štěstí svého dítěte a podobně jako Bůh jej nahlízejí, nově obdarovávají vším nutným pro život a vychovávají jej ke svobodě, aby se jeho štěstí, které vyvěrá z jejich vzájemné lásky v budoucnu napokazilo.

Život již od malička klade na dítě nemalé nároky, kterým musí po celý život čelit. Mnoho věcí zmítá člověkem, a pokud není pevně zakotven, je unášen na různé strany. Mnohokrát se člověk nechá zvykat, ale jeho návrat do původního stavu je vždy bolestivý. Často nejde o to zamezit zvyklání, ale ukázat na onen pevný bod lásky, ze kterého dítě vyšlo a k němuž by se mělo celý svůj život vracet. Výchova tedy závisí na tom, aby skrze poznání pevnosti tohoto bodu lásky rodičů a Boha, které vzbuzuje důvěru v lidi i svět, se dítě vždy učilo čerpat z tohoto blahodárného pramene a podle něj konstituovalo svůj budoucí život. Prostředky, které k tomu mohou vést, jsou již jinou kapitolou. Pouze tehdy, kdy se človíček naučí vše darovat a přijímat v lásce k Bohu a druhému člověku, je výchova úspěšná, obohacuje a prohlubuje vztah manželů.

3. Podstatné vlastnosti manželství

Předešlá část se věnovala cílům katolického manželství. Nyní proto nezbyvá, než zauvažovat též o jejich vlastnostech. Otázkou vždy může být, co je právě onou tak důležitou vlastností, bez které by manželství nebylo manželstvím, kdyby se zpochybnila její platnost. V kánonu 1056, Kodexu kanonického práva, se můžeme dopátrat znění: „*Podstatnými vlastnostmi manželství je jednota a nerozlučnost, které nabývají v křesťanském manželství zvláštní pevnost z důvodu svátosti.*“ Úkolem tedy bude zamyslet se a objasnit, proč tomu tak je a zda je tato výpověď pravdivá.

3.1.1. Podstatná vlastnost manželství – jednota

Jak již bylo výše uvedeno, Boží láska, která se potřebuje dělit a sdílet s člověkem, tvoří muže a ženu. Není vůbec důležité zda vezmeme v potaz první nebo druhou zprávu o stvoření, ale důležité je, že člověk vychází z lásky Boha, k jeho obrazu jako muž a žena. Bůh naplňuje jejich samotu tím, že dává jednoho druhému darem.³² Je úchvatné, s jakou radostí přijímá člověk (hebr. Iš) ve druhé zprávě o stvoření ženu (hebr. Iša) (srov. Gn 2,23)³³ Ovšem v dalším verši jakoby bylo tušeno, že prvotní nadšení z daru opadne, proto Hospodin neváhá vše uvést na správnou míru a dodává: *"Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem."*³⁴ Do doby, než se muž seznámí se svojí budoucí ženou, žije takový nejen z lásky Boha (ta se předpokládá i u muže, který nemá celou rodinu), ale i z lásky rodičů. Avšak dospělý, který má svoji ženu, žije již z lásky ke své ženě. Ta je již pevným bodem v životě, která formuje jeho život, dává mu pocit bezpečí, jistoty, porozumění apod. Jeho darování se jí samé a bezpodmínečné přijetí vytváří svazek jednoty.

Muž i žena jsou Bohem stvořeni tak, aby vytvořili jednotu. Tomuto zaměření nasvědčuje již sama konstituce těla. Avšak v manželství nejde pouze o tělesnou jednotu, to by bylo velmi málo a velmi rychle by byl onen zápal pro lásku vyčerpán. Zde jde hlavně o jednotu duchovní, která je u křesťana založena na Kristu a život ve společenství je realizován službou³⁵, která nezná sobectví, neboť sobectví druhého zraňuje. Garantem jednoty se však vždy stává Bůh, který zamezuje absolutizaci jednoho každého z partnerů. Je to on, který stmeluje jednotlivá společenství jedním duchem, posvěcuje jejich společenství a dává jim životodárnou sílu překonávat překážky. Ovšem na počátku všeho vždy stojí Boží volání člověka ke spáse, která se uskutečňuje též skrze druhého partnera v manželství. Muž se tedy stává prostředkem spásy pro ženu a naopak. Pouze se od jednoho každého, který vstupuje do takového svazku vyžaduje bezpodmínečné ano, které neznamená pouze souhlas pro pozemskou lásku, ale též souhlas k přijetí úkolu a služby určené

³² Srov. Gn 1,27; 2,22.

³³ Již v hebrejském slovu IŠ/IŠA je patrné, jak blízké a rovnocenné je v Písmu považováno postavení mezi mužem a ženou. Její pozdější nižší postavení ve společnosti je důsledkem ovlivnění kulturami a hříšností člověka, který po prvotním hříchu má tendenci k svému prospěchu zneužívat a využívat slabší a na něm závislou osobu. Tak dochází k postupné emancipaci žen. (pozn. autor)

³⁴ Gn 2,24

³⁵ Srov. Jan 15,4 a Fil 2,4

Bohem, a tudíž nabídnuté milosti a spáse, která se tímto stává svátostí. Teprve souhlasem se člověk sjednocuje s druhým, dává mu to, co očekává a přijímá vše, co druhý nabízí. Bez tohoto svobodného souhlasu by byla jednota pouze prázdnou a jednostranou veličinou, protože vždy se naskytne příležitost a důvod, proč druhého opustit a zbavit se tak závazků, které nikdy nebyly akceptovány.

3.1.2. Podstatná vlastnost manželství – nerozlučnost

Ve velepisni lásky sv. Pavel vyjadřuje jednu z velmi hlubokých pravd, které kdy vznikly o lásce, v pravém významu slova. *"Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá."*³⁶ Vytrvalost sama o sobě vypovídá o hloubce lásky milujícího. Sv. Pavel při tomto tvrzení nepochybuje o tom, že na milujícího člověka přijdou velmi těžké zkoušky, které prověří jeho lásku, ale zároveň si uvědomuje, že bez těchto zkoušek nelze mluvit o lásce ve smyslu řeckého významu AGAPÉ. Ta se prokáže pouze trpělivostí a trvalostí vztahu. I tehdy, kdy zkoušky a jednání druhého hluboce a bolestně zraňuje, pravá láska nedokáže říci „konec“, už dál nemohu. Vždyť co by dělal ten druhý bez oživujícího pramene. Zde stojí radikálnost Kristova kříže, který neváhal pro lásku přinést tu nejvyšší oběť. A někdy chce, aby i naše láska šla přes všechny obtíže až do krajnosti. Je jasné, že o těchto věcech se velmi snadno uvažuje, ale podstoupit trnitou cestu je mnohem náročnější a mnohdy, nelze tak snadno z problémů vybruslit. Ovšem představme si cestu mladých lidí, kteří se v životě potkají, zamilují se a již se těší na společný život. Pokud vše myslí upřímně, vkládají do vztahu úplně všechno a mnohdy velmi riskují. Jejich vztah vrůstá do větších hloubek, často se sdělují s věcmi, se kterými jejich okolí není konfrontováno, vkládají v druhého plnou důvěru a jejich vztah vrůstá postupně do tělesného kontaktu a z toho vyplývajících něžností, které je ještě více k sobě navzájem poutají, i když nutně nemusí mít sexuální podtext. Už v této situaci by bylo velmi těžké se rozejít a přerušit kontakt. Představme si, že život jde dál a takovýto vztah je potvrzen manželským svazkem. Jeden již patří plně druhému, vytváří se ještě větší pouto, které je utvrzováno něžnostmi a sexuálním kontaktem. Jejich láska se prohlubuje i kolísá zároveň skrze vznikající problémy a těžkost žití, jako rozevírající nůžky s ideálními představami o manželství na jedné straně a realitou na druhé. Dále není třeba pokračovat, protože čtenář si sám domyslí, kde se octla naše „virtuální“ dvojice. Oni do vztahu vložili úplně všechno, rozhodli se, že druhého budou snášet a přijímat jako dar, tedy takového jaký je, druhému svěřili do rukou svoji zranitelnost, lásku, dokonce i tělo. Každý víme, kolik bolestí a hlubokých ran by přineslo lidskému srdci, kdyby jeden druhému, který hluboce miluje, řekl: „Miloval jsem tě, ale nyní už nic pro mě neznamenaš, vypadni z mého života.“ Takovéto odmítnutí znamená velmi hlubokou a nikdy plně nezhojitelnou ránu. Nebudeme se dále zabývat pastoračními přístupy jednotlivých církví v takovém to případě, ale

³⁶ 1Kor 13,7

musíme se vážně zamyslet právě nad tím, proč Ježíš zakázal rozvod.³⁷ Právě z této pozice. Nejenže takovéto chování degraduje lidskou důstojnost, kterou člověk získá uznáním a přijetím skrze svého partnera, ale zpochybňuje též opravdovost každé lásky, která je člověku nabízena a to i v případě samotného Boha. Ježíš si toto silně uvědomuje. Ví, že každá hluboká rána člověka demotivuje a svádí na scestí. Vždyť takový ztratil pevnou půdu pod nohama.

³⁷ Srov. Lk 16,18

Závěr

Zájmem autora bylo nastínit celkový obraz teologie křesťanského manželství, aby se potom sám mohl zamyslet nad důležitými cíli a vlastnostmi, které konstituují manželství. Neklade si v žádném případě za cíl o vyčerpávající studii, ale snaží se pomocí Písma svatého a reality života nastínit důležité postřehy na věc a vysvětlit důvod ustanovení, která jsou v Kodexu kanonického práva obsažena. Sám si uvědomuje, jak je život těžký a kolik úsilí musí člověk vynaložit na zachování svazků a vztahů. Nic v životě není černobílé a za mnohými problémy se skrývají mnohdy i oprávněné důvody. Přesto však je zde Boží výzva, která neustále člověka zve, aby problémy překonával, odpouštěl a byl ochoten pro lásku k druhému přinést i velmi těžkou oběť. Skrze svého Syna nám ukázal, že cesta nelze absolvovat bez obětí. Vždyť skrze oběť se tříbí láska. Zároveň však zná slabost člověka, který nemusí být ochoten přijmout tuto oběť. A toto lidské rozhodnutí vždy nahlíží a posuzuje individuálně, milujícím a neodsuzujícím pohledem. Proto i církve, přes všechny své zákony a ustanovení, by neměla váhat, nahlížet události Božíma očima. Někdy je lepší předejít většímu zlu a strádání, než se dožadovat plné spravedlnosti.

Literatura

- ALLMEN, JEAN-JACQUES VON. *Biblický slovník*. 1. vydání Praha: Kalich, 1987.
- *Bible. Ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5
- *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6
- KASPER, WALTER. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-85959-28-3

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEOLOGIE KŘEŠŤANSKÉHO MANŽELSTVÍ.....	3
1.1. TRADIČNÍ, SOUČASNÉ A NOVÉ DEFINICE MANŽELSTVÍ.....	3
1.1.1. <i>Tradiční definice manželství</i>	3
1.1.2. <i>Posun v dnešním pojetí manželství</i>	3
1.1.3. <i>Nové pojetí manželství</i>	4
1.2. SVÁTOSTNÁ HODNOTA MANŽELSTVÍ.....	5
1.3. SVÁTOSTNÁ PODSTATA MANŽELSTVÍ.....	6
1.4. JEDNOTA A NEROZLUČITELNOST MANŽELSTVÍ.....	7
1.4.1. <i>Ježíšova slova o bezpodmínečné věrnosti</i>	7
1.4.2. <i>Církevní praxe v Písmu a tradici</i>	7
1.5. SOUČASNÉ PASTORAČNÍ PROBLÉMY.....	8
1.6. KŘEŠŤANSKÉ MANŽELSTVÍ V MODERNÍ SPOLEČNOSTI.....	8
1.6.1. <i>Vztah církevního a civilního sňatku</i>	8
1.6.2. <i>Manželství jako svátost víry</i>	9
2. PODSTATNÉ CÍLE MANŽELSTVÍ.....	10
2.1.1. <i>Celoživotní společenství muže a ženy „k dobru manželů“</i>	10
2.1.2. <i>Celoživotní společenství muže a ženy „k plození dětí a jejich výchově“</i>	11
3. PODSTATNÉ VLASTNOSTI MANŽELSTVÍ.....	12
3.1.1. <i>Podstatná vlastnost manželství – jednota</i>	12
3.1.2. <i>Podstatná vlastnost manželství – nerozlučnost</i>	13
ZÁVĚR.....	15
LITERATURA.....	16
OBSAH.....	17